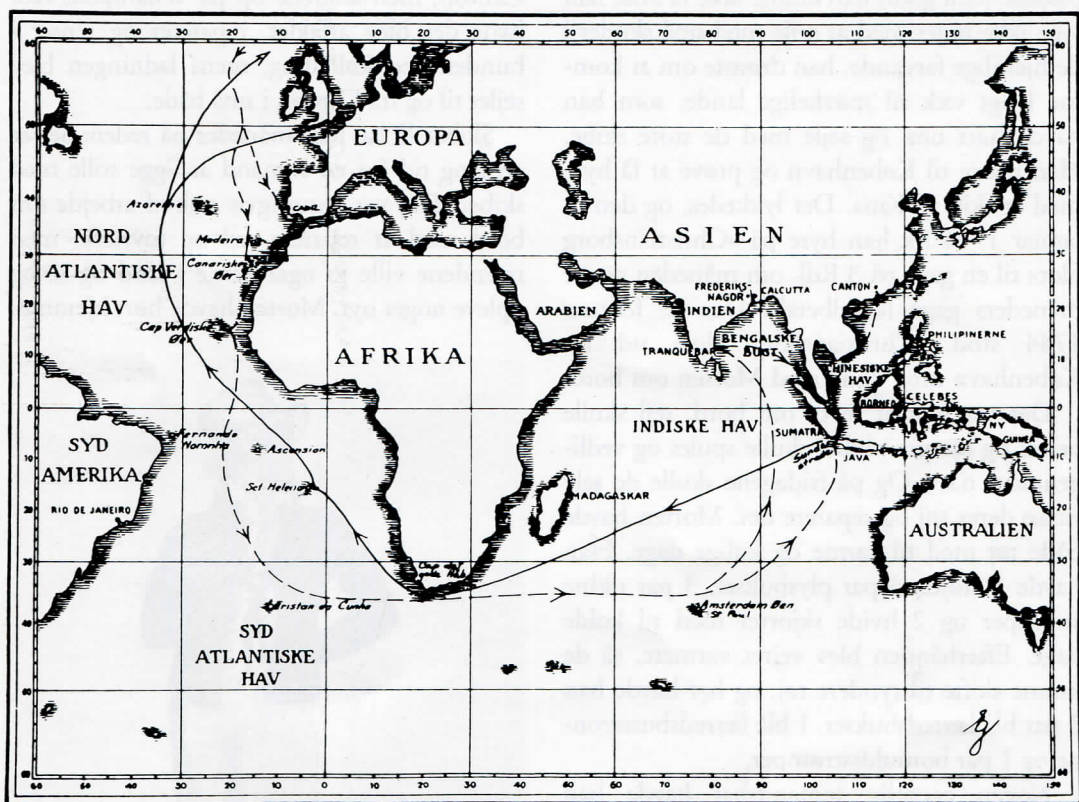

En sømandshistorie

Af Hjørdis Mikkelsen

Skematisk kort over den normale rejse fra Danmark til India/Kina (stiplet linie) og retur (ubrudt linie). At de to linier ikke dækker hinanden, skyldes at farten måtte indstilles efter vind- og strømforholdene.

(Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg).

»1745 – 27. May. Morgenen Kl. 7 døde Matros Morten Møller, hans efterladenskaber af mig og Styrmand Beckman registreret. Efter at Gudstjenesten Christi Himel Fehrsdag var forrettet, blev den døde overbord sat ved Flag på 1/2 Stang og 1 Canonskud«.

Sådan står der i skibsprotokollen fra Fregatten »Christiansborg Slot«, et af Asiatisk Kompagnis skibe, som sejlede på Kina.

Det var på 227 kommercelæster og havde en besætning på 177 mand.

Men hvem var denne matros?

Morten Møller var født 1710 på Tåsinge. Han var søn af »Mølleren på Buckehauge Mølle«, Rasmus Michelsen, og hans kone Johanne Mortensdatter, og hed egentlig Morten Rasmussen med tilnavnet Møller. Morten var en af de få, som brød traditionerne, han havde ikke lyst til at blive landmand som sine

søskende og forfædre; der måtte være noget andet. Når han så ud over sundet fra møllen, hvor de boede, og så de stolte sejlskibe, var han ikke i tvivl – han ville være sømand.

Sømandslivet var strengt og farligt, men det passede ham godt, han kunne ikke få nok, han ville ikke nøjes med at sejle med små skuder i de hjemlige farvande, han drømte om at komme langt væk til mærkelige lande, som han havde hørt om, og sejle med de store skibe. Han måtte til København og prøve at få hyre med et skib til Kina. Det lykkedes, og den 8. januar 1744 fik han hyre på »Christiansborg Slot« til en gage på 3 Rdl. om måneden og tre måneders gage forudbetalt. Den 2. februar 1744 stod »Christiansborg Slot« ud fra København mod Kina med Morten om bord.

Der var nok at se til om bord, sejl skulle sættes og bjerges, skibet skulle spules og vedligeholdes o.s.v. Og på fridagene skulle de selv vaske deres tøj og reparere det. Morten havde både tøj med til varme og kølige dage. Han havde 3 trøjer, 3 par plysbukser, 3 par uldne strømper og 2 hvide skjorter med til kolde dage. Efterhånden blev vejret varmere, så de kunne skifte til tyndere tøj, og her havde han 3 par blå lærredsbukser, 1 blå lærredsbusseronne og 1 par bomuldsstrømper.

Nogen egentlig sømandshat havde han ikke, men derimod en blå såkaldt nathue, den sad godt fat på hovedet, og om halsen havde han en halsklud af hørlærred. Han var jo klædt som en sømand skulle se ud dengang. Sø mændene havde ikke noget egentligt arbejdstøj, men brugte det ældste tøj og beskyttede det med bukser, busseronne og trøje af sejldug, det tog også af for vinden. Når han skulle i land, var han i det bedste af sit tøj, hvortil også hørte et par sko og 1 lærredspose til tobak, skrå og lign., da der ikke var lommer i bukserne.

Det tog 198 døgn at sejle fra Kronborg til Macao, som var indsejlingen til Canton. Efter at have sejlet i 1½ måned ankrede de op i fire døgn ved de Capverdiske øer for at få friske

vand- og madforsyninger. Herfra sejlede de syd om Cap det gode Haab og op til Sundastrædet mellem Java og Sumatra, hvor de igen ankrede op for at få friske varer, denne gang i tre døgn. Skibet kunne ikke sejle helt ind til Canton, men ankrede op på Whampoos red, hvor det blev aftaklet, repareret og rensset i bunden ved kølhaling, mens ladningen blev sejlet til og fra Canton i små både.

Skibet lå ca. fem måneder på reden; det er en lang tid for en sømand at ligge stille med skibet. Der var naturligvis nok af arbejde om bord med at reparere sejl og tovværk, men mændene ville jo også gerne i land og se og opleve noget nyt. Morten havde hørt hjemme-

J. Rieters farvelagte stik fra . 1805: »En dansk matros kommende fra en Kinarejse«. Den selvsikre mand, der øjensynlig har penge på lommen, er klædt i en mørkeblå jakke, gule nankingsbukser, hvide strømper og sorte sko. Hertil en gul stråhat og et kinesisk silketørklæde, bundet i lavtsiddende knude. (Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, foto Holger Knudsen).

fra om de spændende ting, man kunne købe, så han havde lånt penge hjemme i København hos rentemester Pau og købte en kasse te (ca. 200 pund), som var en ny vare i Danmark, en kasse porcelæn, som også var noget nyt, og nogle tørklæder til sine søstre. Kasserne blev stuvet ned imellem ferskvandsfadene i bunden af skibet. Desuden fik Morten købt fire par hvide silkestrømper til sig selv. Det var jo noget andet end de hjemmestrikkede, som han plejede at gå med.

Endelig oprandt dagen, hvor de kunne begynde hjemrejsen. De lå igen til ankers i Sundastrædet (efter at have sejlet ca. en måned), denne gang i ni døgn, og passerede Cap det gode Haab 71 døgn senere. – Men det tog hårdt på helbredet at være på langfart. Arbejdet var meget strengt, klimaforandringerne tog på kræfterne, og endelig var der madens beskaffenhed, som var ringe. Det var svært at holde maden bare nogenlunde frisk i så mange dage, især når temperaturen skiftede flere gange på rejsen. Og bedre var det ikke med drikkevandet, selv om der indimellem blev hældt brændevin i. Så flere af besætningen blev syge og døde. Morten var een af dem, han var syg så længe, at han nåede at fortælle en kammerat om de to kasser, han havde i lasten. De var mærket M. R. Møller, som stod for Morten Rasmussen Møller. Han fik også fortalt om de tørklæder, som han havde købt til sine søstre. Alt det blev noteret i skibsprotokollen af skibsassistenten, N. P. Falkenberg. Mortens personlige ejendele blev solgt på auk-

Liste over varer, som fregatten »Christiansborg Slot« hjembragte i 1745 fra Canton, og som bortsolgte på Kompagnihuset (Eigtveds pakhus var endnu ikke opført). Ladningen bestod især af te og porcelæn, sago og krydderier samt »tutenage«, der var kinesisk nysølv, der brugtes til bordsølv, jævnfør den rige ladning af porcelæn. Man bemærker, at annoncen er affattet på tysk, selv skibsnavnet er anført på tysk.

(Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg).

CARGA

über

Die Ladung der Königl. Dänischen Asiatischen Compagnien Schiff CHRISTIANSMÜRG-SCHLOS genannt, so den 25ten Januarii 1745, von Canton in China abgefeegelt, und den 13ten Aug. e. a. auff hiesiger Rehde, Gott Lob, wohl behalten angelanget, welche Waren den 12ten September, nechstkünstlig durch öffentliche Auction in der Compagnien Hause auff Christianshaven, sollen verkaufft werden.

2602 Pfund Sago
 58878 Pfd. Tutenage
 26993 Pfd. Galanga
 2867 Pfd. Rhabarbara
 49805 Pfd. Puder Zucker
 634386 Pfd. Thee Bohee
 8072 Pfd. Thee Ziou-Zioung
 12614 Pfd. Thee Congo
 3000 Pfd. Thee Pecco
 81071 Pfd. Thee Senglo
 3229 Pfd. Thee Heyfan
 2016 Pfd. Thee Bing
 50 Stk. Meubel Damasten
 150 Stk. Poesies dito
 120 Stk. gestreiffte Pecqvins.
 208 Stks Effene dito
 10 Stk. Schnupstücher
 1 Stk: Lampas

Porcelain,

40 Taffel Servisen

23227 paar Coffe Koppen und Taf-
 finen
 274791 paar Thee Koppen und Taf-
 finen
 4000 paar Chocolate dito
 1056 Stk. Thee Potten
 599 Butter Kannen
 2000 Stk. Suppen Teller
 5940 Stk. flache dito
 9870 Stk. Butter-Schalen
 324 Zucker Dosen
 14700 Stk. Spülkummen

Auffer unterschiedlichen Loffen von Seydenen Estoffen, Thee und Porcelain, denen Officianten des Schiffs zugehörig, als derselben erlaubten Pacotille, wie das gedruckte Verkauf Buch, worinnen alle Loffe und deren Einhalt specificiret stehen, näher zeigen wird,

COPENHAGEN,

Gedruckt in Ihro Königl. Majests. pri-
 vilegirten Buchdruckerey, 1745.

Kaffekop med tilhørende tallerken fra ca. 1750. Skibet fører dansk flag. Disse kopper er et typisk eksempel på bestillingsporcelænen, der af den kinesiske købmand er udført efter dansk ønske.

(Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg).

tion to dage senere og også opnoteret i skibsprotokollen.

»Christiansborg Slot« kom til Københavns red den 13. august 1745, ført af kaptajn Svend Hvass.

Da Morten ikke efterlod sig kone eller børn, var det hans søskende, en bror og to søstre samt en søsterdatter, som skulle arve ham. Men først skulle det hele sælges, og det tog tid, først i marts 1748 var skiftet gjort op. Teen blev solgt i små portioner, helt ned til 1/4 pund, til mange enkeltpersoner. Porcelænet, som bestod af blå tekopper og hvide kaffekopper med guldkant med tilhørende tallerkner, blev ligeledes solgt lidt ad gangen. Ved salget indkom ca. 300 Rdl., hertil kom den gage, Morten havde til gode samt penge,

som kom ind fra salget af hans personlige ejendele på skibet. Når udgifterne blev trukket fra, han havde bl.a. lånt 130 Rdl. af rentemester Pau, blev der ca. 200 Rdl. tilbage til deling imellem hans søskende. Broderen fik 80 Rdl., og de tre andre hver 40 Rdl.

Sådan slutter historien om Morten Møller. Det blev ikke den rejse, han havde drømt om, godt nok fik han den store oplevelse, men gevinsten for sliddet gik han glip af.

Hjørdis Mikkelsen, født 17/4 1927 i København. Uddannelse: Provisor. Hobby: Slægtsforskning.

Kilder

Kirkebog for Landet og Bregninge sogne 1646-1733.

Rigsarkivet. Asiatisk Kompagni. Personalesager no 646, Roullebog. En bog over mandskabet på skibene i Kinafart.

Rigsarkivet. Asiatisk Kompagni no 886. Førføl af Skibsprotokollen for skibet »Christiansborg Slot«.

Rigsarkivet. Asiatisk Kompagni no 1005. Skibsjournal på skibet »Christiansborg Slot« af Captain Svend Hvass.

Skifteprotokol for Tåsinge Birk, bog 5.

Knud Klem: Skibsbyggeriet i Danmark og Her-tugdømmerne i 1700-årene. – 1985, bind I.

Handels- og Søfartsmuseets årbøger 1978 og 1979.